

sione : in Cathedralibus, et præcipuis Ecclesiis utuntur Planetis plicatis ante pectus : quam Planetam Diaconus dimittit cum lecturus est Evangelium, eaque tunc super sinistrum humerum super Stolam complicatur : aut ponitur aliud genus Stolæ latoris in modum Planetæ plicatæ; et facta Communionē resumit Planetam, ut prius. Similiter Subdiaconus dimittit eam cum lecturus est Epistolam, quam legit in Alba, et ea finita, osculataque Celebrantis manu, Planetam resumit, ut prius.

7. In minoribus autem Ecclesiis, prædictis diebus jejuniorum Alba tantum amicti ministrant : Subdiaconus cum Manipulo, Diaconus etiam cum Stola ab humero sinistro pendente sub dexterum.

XX. DE PRÆPARATIONE ALTARIS, ET ORNAMENTORUM EJUS.

Altare, in quo sacrosanctum Missæ sacrificium celebrandum est, debet esse lapideum, et ab Episcopo, sive ab Abbate facultatem a Sede Apostolica habente consecratum : vel saltem ara lapidea, similiter ab Episcopo, vel Abbate, ut supra, consecrata, in eo inserta, quæ tam ampla sit, ut Hostiam et majorem partem Calicis capiat. Hoc Altare operiatur tribus mappis seu tobaleis mundis, ab Episcopo vel alio habente potestatem benedictis, superiori saltem oblonga, quæ usque ad terram pertingat, duabus aliis brevioribus, vel una duplicata. Pallio quoque ornatur coloris, quoad fieri potest, diei Festo, vel Officio convenientis. Super Altare collocetur Crux in medio, et Candelabra saltem duo cum candelis accensis hinc et inde in utroque ejus latere. Ad Crucis pedem ponatur Tabella Secretarum appellata. In cornu Epistolæ cussinus supponendus Missali : et ab eadem parte Epistolæ paretur ceretus, ad elevationem Sacramenti accendendus, parva campanula, ampullæ vitæ vini et aquæ cum pelvicula, et manutergio mundo in fenestella, seu in parva mensa ad hæc præparata. Super Altare nihil omnino ponatur, quod ad Missæ sacrificium, vel ipsius Altaris ornatum non pertineat.

Ritus servandus in celebratione Missæ.

I. DE PRÆPARATIONE SACERDOTIS CELEBRaturi.

I.

SACERDOS celebraturus Missam, prævia Confessione sacramentali, quando opus est, et saltem Matutino cum Laudibus absoluto, orationi aliquantulum vacet : et Orationes inferius positas pro temporis opportunitate dicat. Deinde accedit ad locum in Sacristia, vel alibi præparatum, ubi paramenta, aliæque ad celebrationem necessaria habentur, accipit Missale, perquirat Missam, perlegit, et signacula ordinat ad ea quæ dicturus est. Postea lavat manus, dicens Orationem inferius positam. Deinde præparat Calicem (qui debet esse vel aureus, vel argenteus, aut saltem habere cuppam argenteam intus inauratam, et simul cum Patena itidem inaurata, ab Episcopo consecratus), super ejus os ponit purificatorium mundum, et super illud Patenam cum Hostia integra, quam leviter extergit, si opus est, a fragmentis, et eam tegit parva palla lineæ, tum velo serico : super velo ponit bursam coloris paramentorum, intus habentem dextero, et sinistræ sinistro Corporale plicatum, quod ex lino tantum esse debet, nec serico, vel auro in medio intextum, sed totum album, et ab Episcopo, vel alio habente facultatem, simul cum palla benedictum.

2. Quibus ita dispositis accedit ad paramenta, quæ non debent esse lacera, aut scissa, sed integra, et decenter munda, ac pulchra, et ab Episcopo itidem, vel alio facultatem habente, benedicta : ubi calceatus pedibus, et indutus vestibus

sibi convenientibus, quarum exterior saltem talum pedis attingat; induit se, si sit Prælatum sæcularis, supra rochetum; si sit Prælatum regularis, vel alius Sacerdos sæcularis, supra superpellicum, si commodè haberi possit, alioquin sine eo, supra vestes communes, dicens ad singula singulas Orationes inferius positas.

3. Ac primum accipiens Amictum circa extremitates et chordulas, osculatur illud in medio, ubi est Crux, et ponit super caput, et mox declinat ad collum, et eo vestium collaria circumtegens, ducit chordulas sub brachiis, et circumducens per dorsum, ante pectus reducit, et ligat. Tum Alba induitur, caput submititens, deinde manicam dexteram brachio imponens. Albam ipsam corpori adaptat, elevat ante, et a lateribus hinc inde, et Cingulo, per ministrum a tergo sibi porrecto, se cingit. Minister elevat Albam super Cingulum circumcirca, ut honestè dependeat, et tegat vestes; ac ejus fimbrias diligenter aptat, ut ad latitudinem digiti, vel circiter super terram æqualiter fluat. Sacerdos accipit Manipulum, osculatur Crucem in medio, et imponit brachio sinistro. Deinde ambabus manibus accipiens Stolam, simili modo deosculatur, et imponit medium ejus collo, ac transversando eam ante pectus in modum Crucis, ducit partem a sinistro humero pendentem, ad dexteram, et partem a dextero humero pendentem, ad sinistram. Sicque utramque partem Stolæ extremitatibus Cinguli hinc inde ipsi Cingulo conjungit.

4. Si Celebrans sit Episcopus, vel Abbas, ut supra, non ducit Stolam ante pectus in modum Crucis, sed sinit hinc inde utrasque extremitates pendere: et antequam accipiat Stolam, accipit parvam Crucem pectoralem, quam osculatur, et collo impositam sinit ante pectus chordulis pendere. Manipulum quoque non accipit ante Stolam, nisi in Missis Defunctorum, sed accipit ad Altare, cum in Confessione dicit *Indulgentiam*, illumque prius osculatur.

Postremo Sacerdos accipit Planetam.

5. Si sit Episcopus, vel Abbas, ut supra, habens usum Pontificalium, et solemniter celebret,

accipit paramenta, et alia ut in Pontificali et Cæremoniali.

II. DE INGRESSU SACERDOTIS AD ALTARE.

1. Sacerdos omnibus paramentis indutus, accipit manu sinistra Calicem, ut supra præparatum, quem portat elevatum ante pectus, bursam manu dextera super Calicem tenens, et facta reverentia Crucis, vel imagini illi, quæ in Sacristia erit, capite cooperto accedit ad Altare, ministro cum Missali, et aliis ad celebrandum necessariis (nisi ante fuerint præparata) præcedente, superpellicum induto. Procedit autem oculis demissis, incesso gravi, erecto corpore. Si vero contigerit eum transire ante Altare majus, capite cooperto faciat ad illud reverentiam. Si ante locum Sacramenti, genuflectat. Si ante Altare, ubi celebretur Missa, in qua elevatur, vel tunc ministratur Sacramentum, similiter genuflectat, et detecto capite illud adoret, nec ante surgat, quam Celebrans deposuerit Calicem super Corporale.

2. Cum pervenerit ad Altare, stans ante illius infimum gradum, caput detegit, biretum ministro porrigit, et Altari, seu imagini Crucifixi desuper posita, profunde se inclinat. Si autem in eo sit tabernaculum sanctissimi Sacramenti, genuflectens debitam facit reverentiam. Tum ascendit ad medium Altaris, ubi ad cornu Evangelii sistit Calicem, extrahit Corporale de bursa, quod extendit in medio Altaris, et super illud Calicem velo coopertum collocat, bursam autem ad cornu Evangelii. Si in Altari paramenta accipit, hoc idem facit antequam descendat ab Altari, ut Missam inchoet.

3. Si est consecraturus plures Hostias pro Communionem faciendam, quæ ob quantitatem super Patenam manere non possint, locat eas super Corporale ante Calicem, aut in aliquo Calice consecrato vel vase mundo benedicto; ponit eas retro post Calicem, et alia Patena seu palla coopert.

4. Collocato Calice in Altari, accedit ad cornu Epistolæ, Missale super coccino aperit, reperit Missam, et signacula suis locis accommodat. Deinde rediens ad medium Altaris, facta primum

Cruci reverentia, vertens se ad cornu Epistolæ, descendit post infimum gradum Altaris ut ibi faciat Confessionem.

5. In Missa solemnī Missale apertum super Altare, Calix vero, et alia necessaria præparentur in Credentia cooperta linteo, antequam Sacerdos veniat ad Altare. Ipse autem procedit cum Diacono, et Subdiacono, qui capite cooperto simul cum eo tenent manus junctas ante pectus; Acolythi vero ante eos deferunt candelabra cum candelis accensis, quæ deinde collocantur super Credentia; et cum pervenerit ante infimum gradum Altaris, ibi medius inter Diaconum a dextris, et Subdiaconum a sinistris, antequam ascendat ad Altare, facit cum ipsis (ut infra) Confessionem.

6. In Missa Pontificali omnia servantur, ut in Pontificali, et Cæremoniali Romano ordinantur: cujus Pontificalis ordinem Episcopus, sive Abbas, ut supra, nunquam prætermittat, quandocumque cum Diacono et Subdiacono paratis celebrat.

III. DE PRINCIPIO MISSÆ, ET CONFESSIONE FACIENDA.

1. Sacerdos cum primum descenderit sub infimum gradum Altaris, convertit se ad ipsum Altare, ubi stans in medio, junctis manibus ante pectus, extensis et junctis pariter digitis, et pollice dextero super sinistrum posito in modum Crucis (quod semper servatur quando junguntur manus, præterquam post Consecrationem), detecto capite, facta prius Cruci, vel Altari profunda reverentia, vel si in ea sit tabernaculum sanctissimi Sacramenti, facta genuflexione, erectus incipit Missam.

2. Si celebraturus sit coram Summo Pontifice, sistit se ante infimum gradum Altaris a cornu Evangelii ante ipsum Pontificem, ubi genuflexus expectat: accepta benedictione erigit se, et stans aliquantulum versus ad Altare, incipit Missam. Si autem sit coram Cardinali, Legato Sedis Apostolicæ, aut Patriarcha, Archiepiscopo, et Episcopo in eorum residentis, vel loco jurisdictionis, stans ante infimum gradum a cornu Evangelii ut supra expectat: dato signo facit

profundam reverentiam Prælato, et versus ad Altare incipit Missam.

3. Si autem solemniter celebrat coram Summo Pontifice aut alio ex Prælatiis prædictis in Ecclesiis eorum jurisdictionis, stans a sinistris Prælati, facit cum eo Confessionem, et alia servat, ut in Pontificali, et Cæremoniali Romano ordinatur.

4. Stans igitur Celebrans ante infimum gradum Altaris, ut supra, producens manu dextera a fronte ad pectus signum Crucis, dicit intelligibili voce: *In nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti. Amen.* Et postquam id dixerit, non debet advertere quemcumque in alio Altari celebrantem, etiam si Sacramentum elevet, sed continue prosequi Missam suam usque ad finem. Quod item observatur in Missa solemnī, et simul etiam a ministris.

5. Cum seipsum signat, semper sinistram ponit infra pectus: in aliis benedictionibus cum est ad Altare, et benedicit oblata, vel aliquid aliud, ponit eam super Altare, nisi aliter notetur. Seipsum benedicens, vertit ad se palmam manus dextere, et omnibus illius digitis junctis et extensis, a fronte ad pectus, et ab humero sinistro ad dexteram, signum Crucis format. Si vero alios, vel rem aliquam benedicit, parvum digitum vertit ei cui benedicit; ac benedicens, totam manum dexteram extendit, omnibus illius digitis pariter junctis et extensis: quod in omni benedictione observatur.

6. Postquam dixerit: *In nomine Patris*, etc. ut supra, jungens iterum manus ante pectus, pronuntiat clara voce Antiphonam: *Introibo ad Altare Dei.* Minister retro post eum ad sinistram genuflexus, et in Missa solemnī ministri hinc inde stantes prosequuntur: *Ad Deum qui iustificat juventutem meam.* Deinde Sacerdos eodem modo stans incipit, et prosequitur cum ministro, vel ministris alternatim Psalmum *Judica me Deus*, usque ad finem, cum *Gloria Patri.* Quo finito repetit Antiphonam *Introibo* cum ministris, ut supra. Qui Psalmum nunquam prætermittitur, nisi in Missis Defunctorum, et in Missis de Tempore a Dominica Passionis inclusive

usque ad Sabbatum sanctum exclusive: in quibus semel tantum dicta Antiphona *Intrabo* cum ministris, ut supra, Sacerdos statim subjungit *V. Adjutorium nostrum* etc., ut infra. Cum in fine Psalmi dicit: *Gloria Patri* etc., caput Crucis inclinat.

7. Repetita Antiphona *Intrabo*, dextera manu producens signum Crucis a fronte ad pectus, dicit *V. Adjutorium nostrum in nomine Domini*. R. *Qui fecit caelum et terram*. Deinde Altari se profunde inclinans, junctis manibus dicit: *Confiteor Deo*, ut in Ordine Missæ: et prosequitur eodem modo stans inclinatus, donec a ministro, vel ministris dictum sit *Miseretur*. Cum incipitur a ministris *Confiteor*, se erigit. Cum dicit: *mea culpa*, ter pectus dextera manu percutit, sinistra infra pectus posita.

8. Si est coram Pontifice, Cardinali, Legato Sedis Apostolicæ, vel Patriarcha, Archiepiscopo, et Episcopo in eorum provincia, civitate, vel diocesi constitutis, ubi dicit: *vobis fratres*, dicat: *tibi pater*; similiter in fine, ubi dicit: *vos fratres*, dicat: *te pater*; quod dicens Summo Pontifici genuflectit, aliis Prælati profunde se inclinat.

9. Cum minister, et qui intersunt (etiam si ibi fuerit Summus Pontifex), respondent *Confiteor*, dicunt: *tibi pater*, et te pater, aliquantulum conversi ad Celebrantem.

10. Facta a circumstantibus Confessione, Celebrans stans respondet: *Miseretur vestri* etc. Deinde producens manu dextera a fronte ad pectus signum Crucis, dicit: *Indulgentiam* etc, et si est Episcopus, vel Abbas, ut supra, accipit Manipulum, osculando illum in medio. Et stans inclinatus junctis manibus prosequitur: *Deus tu conversus*, et quæ sequuntur in Ordine Missæ, clara voce usque ad Orationem *Aufer a nobis* etc., et cum dicit: *Orémus*, extendit et jungit manus.

11. Et tunc si coram Summo Pontifice, aut aliis Prælati, ut supra, celebret, facta Summo Pontifici genuflectione, aliis Prælati profunda reverentia, accedit ad medium Altaris ante infimum gradum, et ibi incipit secreto: *Aufer a nobis*, ut in Ordine Missæ.

IV. DE INTROITU, KYRIE ELEISON, ET GLO-
RIA IN EXCELSIS.

1. **D**um dicit: *Aufer a nobis* etc., Celebrans junctis manibus ascendit ad medium Altaris, et ibi inclinatus, manibusque item junctis super eo positis, ita ut digiti parvi dumtaxat frontem, seu medium anterioris partis tabulæ seu mensæ Altaris tangant, residuo manuum inter Altare et se retento, pollice dextero super sinistrum in modum Crucisposito (quæ omnia semper observantur, cum manus junctæ super Altare ponuntur), secreto dicit: *Orémus te Domine* etc., et cum dicit: *Quorum reliquæ hic sunt*, osculatur Altare in medio, manibus extensis æqualiter hinc inde super eo positis: quod semper servatur, quando osculatur Altare: sed post consecrationem pollices ab indicibus non disjunguntur. In omni etiam deoscalatione sive Altaris, sive libri, sive alterius rei, non producit signum Crucis pollice vel manu super id quod osculandum est.

2. Osculato Altari accedit ad cornu ejus sinistrum, id est Epistolæ: ubi stans versus Altare, et producens a fronte ad pectus signum Crucis, incipit intelligibili voce Introitum Missæ, et prosequitur junctis manibus. Cum dicit: *Gloria Patri* tenens junctas manus, caput inclinat versus Crucem. Cum repetit Introitum, non signat se, ut prius, et eo repetito, junctis manibus ante pectus accedit ad medium Altaris, ubi stans versus illud similiter manibus junctis, dicit eadem voce ter: *Kyrie eleison*, ter: *Christe eleison*, et iterum ter: *Kyrie eleison*, alternatim cum ministro. Si minister, vel qui intersunt, Celebranti non respondeant, ipse solus novies dicit.

3. Dicto ultimo *Kyrie eleison*, Sacerdos stans in medio Altaris, et manus extendens, elevansque usque ad humeros (quod in omni manuum elevatione observatur), voce prædicta incipit, si dicendum sit, *Gloria in excelsis*. Cum dicit: *Deo*, jungens manus, caput Crucis inclinat: quo erecto, stans junctis manibus ante pectus, prosequitur usque ad finem. Cum dicit: *Adoramus te, Grátias ágimus tibi*, et *Jesu Christe, Suscipe depre-*

catōnem nostram, et iterum *Jesu Christe*, caput Cruci inclinat. Cum dicit in fine : *Cum sancto Spiritu*, seipsum a fronte ad pectus signat, interim absolvens : *in glōria Dei Patris. Amen.*

4. In Missa solemnī Sacerdos facta Confessione ascendit cum ministris ad medium Altaris : ubi dicto *Orāmus te Domine*, et osculato Altari, ponit incensum in thuribulum, ministrante Diacono naviculam, et Thuriferario Thuribulum. Diaconus parum inclinatus versus Celebrantem, dicit : *Benedicite Pater reverēde*, et osculatur cochlear et manum Celebrantis ante et post. Celebrans ter incensum ponit in thuribulum, dicens interim : *Ab illo benedicāris*, et deposito cochleari producens manu dextera signum Crucis super thus in thuribulo, illud benedicit. Postea Diaconus dimissa navicula, accipit thuribulum, et dat Celebranti, osculata prius catenularum summitate, et manu illius dextera : qui facta Cruci profunda reverentia, eam ter incensat, nihil dicens : et facta iterum Cruci reverentia, incensat Altare, ter ducens thuribulum æquali distantia, prout distribuuntur candelabra, a medio ejus usque ad cornu Epistolæ : ubi demissa manu, thurificat illius postremam partem inferiorem, mox superiorem, bis ducto thuribulo : et conversus ad Altare, elevans manum incensat ejus planitiem, seu mensam in parte anteriori, ter ducens thuribulum usque ad medium : ubi facta Cruci reverentia, procedendo thurificat aliud latus Altaris triplici ductu usque ad cornu Evangelii : et pariter incensata inferiori et superiori parte ipsius cornu Evangelii duplici ductu, adhuc stans ibidem, elevat thuribulum, et ter incensat superiorem tabulæ partem versus medium Altaris, ut fecit in cornu Epistolæ : deinde manu aliquantulum demissa, incensat anteriorem ejus partem, seu frontem, ter ducens thuribulum dum procedit a cornu Evangelii usque ad medium Altaris : et facta Cruci reverentia, incensat similiter triplici ductu reliquam partem anteriorem usque ad cornu Epistolæ : ubi reddito thuribulo ipsi Diacono, ab eo ipse solus incensatur.

5. Si vero in Altare fuerint Reliquiæ, seu Imagines Sanctorum, incensata Cruce, et facta ei

reverentia, antequam discedat a medio Altaris, primum incensat eas quæ a dexteris sunt, id est a parte Evangelii prope Crucem, bis ducens thuribulum : et iterum facta Cruci reverentia, similiter incensat bis alias quæ sunt a sinistris, hoc est a parte Epistolæ : deinde prosequitur incensationem Altaris, ut supra, ter ducens thuribulum in unoquoque latere, etiam si in eo essent plures Reliquiæ, vel Imagines, seu etiam plura, vel pauciora candelabra.

6. Si in Altari fuerit tabernaculum sanctissimi Sacramenti, accepto thuribulo antequam incipiat incensationem, genuflectit, quod item facit quiescumque transit ante medium Altaris.

7. Diaconus et Subdiaconus hinc inde assistunt Celebranti cum incensat; et cum transeunt ante Crucem, semper genuflectunt. Deinde Celebrans, Diacono a dexteris ejus, Subdiacono a dexteris Diaconi stantibus in cornu Epistolæ, legit Introitum, et *Kyrie elison*. Cum vero intonat Hymnum *Glōria in excelsis Deo*, Diaconus et Subdiaconus, unus post alium, stant a tergo Celebrantis : postea ascendunt ad Altare, et hinc inde, Diaconus a dexteris, Subdiaconus a sinistris, cum Celebrante Hymnum submissa voce prosequuntur usque ad finem. Quod etiam servatur, cum dicitur *Credo*; et cum dicitur *Dominus vobiscum*, Oratio, Præfatio, et *Pater noster*, Diaconus et Subdiaconus similiter stant unus post alterum a tergo Celebrantis.

V. DE ORATIONE.

1. **D**icto Hymno *Glōria in excelsis*, vel, si non sit dicendus, eo omissio, Celebrans osculatur Altare in medio, manibus hinc inde super eo, ut supra, extensis : tum illis ante pectus junctis, et demissis ad terram oculis, vertit se a sinistro latere ad dexterum versus populum, hoc est, per eam partem quæ respicit cornu Epistolæ, et extendens, ac jungens manus ante pectus, ut prius, dicit voce prædicta : *Dominus vobiscum*, vel, si sit Episcopus : *Pax vobis*, (quod dicitur tantum hoc loco, quando dictus est Hymnus *Glōria in excelsis*). R. *Et cum spiritu tuo*, et

junctis ut prius manibus revertitur per eandem viam ad librum, ubi eas extendens et jungens ante pectus, caputque Cruci inclinans, dicit : *Orémus*; tum extendit manus ante pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram, et digitis simul junctis, quorum summitas humerorum altitudinem distantiamque non excedat, quod in omni extensione manuum ante pectus servatur. Stans autem, ut supra, extensis manibus, dicit Orationem. Cum dicit : *Per Dóminum nostrum*, jungit manus, easque junctas tenet usque ad finem. Si aliter concluditur Oratio : *Qui tecum*, vel *Qui vivis*, cum dicit : *in unitate*, jungit manus.

2. Cum nominatur nomen JESUS, caput versus Crucem inclinatur : quod etiam facit cum nominatur in Epistola. Et similiter ubicumque nominatur nomen beatæ Mariæ vel Sanctorum, de quibus dicitur Missa, vel fit commemoratio, item in Oratione pro Papa, quando nominatur, semper caput inclinatur, non tamen versus Crucem. Si plures Orationes sunt dicendæ, idem in eis, in voce, extensione manuum, et capitis inclinatione, quod supra dictum est, observatur.

3. Si Altare sit ad Orientem versus populum, Celebrans versa facie ad populum, non vertit humeros ad Altare, cum dicturus est *Dóminus vobiscum*, *Ordite fratres*, *Ite Missa est*, vel daturus benedictionem : sed osculato Altari in medio, ibi expansis et junctis manibus, ut supra, salutatur populum, et dat benedictionem.

4. In Quatuor Temporibus, vel alias, quando dicendæ sunt plures Orationes cum Prophetiis, dicto *Kyrie elíson*, in medio Altaris, revertitur ad cornu Epistolæ, ubi stans ante librum extensis et junctis ante pectus manibus, caput Cruci inclinans, dicit : *Orémus. Fleclámus genua*, et illico manibus super Altare extensis, ut seipsum ad Altare sustineat, genuflectit, et sine mora surgens, eadem voce ministro respondente : *Levátte*, manibus extensis dicit Orationem et supra, et in conclusione eas jungit. Dum autem legit Prophetias, tenet manus super librum, vel Altare positas, ut mox dicitur de Epistola.

5. In Missa solemnium cum dicitur *Dóminus vobiscum* et Oratio, Diaconus et Subdiaconus stant

retro post Celebrantem. *Fleclámus genua* dicitur a Diacono, a Subdiacono vero *Levátte*, illo primum genuflectente, hoc primum surgente : Celebrans vero non genuflectit.

VI. DE EPISTOLA, CRADUALI, ET ALIIS USQUE AD OFFERTORIUM.

1. **D**íctis Orationibus, Celebrans positus super librum, vel super Altare manibus, ita ut palmæ librum tangant, vel (ut placuerit) librum tenens, legit Epistolam intelligibili voce, et respondetur a ministro : *Deo grátias*, et similiter stans eodem modo, prosequitur Graduale, *Alleluia*, et Tractum, ac Sequentiam, si dicenda sint. Quibus dictis, Sacerdos si privatim celebret, ipsemet seu minister portat librum Missalis ad alteram partem Altaris in cornu Evangelii, et dum transit ante medium Altaris, caput Cruci inclinatur, et Missale sic locat, ut posterior pars libri respiciat ipsum cornu Altaris, et non ad parietem, sive ad partem ejus contra se directam.

2. Locato Missali in Altari, Celebrans redit ad medium Altaris, ibique stans junctis manibus ante pectus, levatisque ad Deum oculis, et statim demissis, tum profunde inclinatus, dicit secreto : *Munda cor meum*, et *Sube Dómine benedicere. Dóminus sit in corde meo*, ut in Ordinario. Quibus dictis vadit ad librum Missalis, ubi stans versus illum junctis manibus ante pectus, dicit intelligibili voce : *Dóminus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo*. Deinde pollice dexteræ manus signo Crucis signat, primo librum super principio Evangelii, quod est lecturus, postea seipsum in fronte, ore, et pectore, dicens : *Sequentia*, vel *Incipit sancti Evangelii* etc. *R. Glória tibi Dómine*. Tum junctis iterum manibus ante pectus, stans, ut supra, prosequitur Evangelium usque ad finem. Quo finito, minister stans in cornu Epistolæ post infimum gradum Altaris, respondet : *Laus tibi Christe*, et Sacerdos elevans parumper librum, osculatur principium Evangelii, dicens : *Per Evangelica dicta* etc., præterquam in Missis Defunctorum, et nisi celebret coram Summo Pontífice, Cardinali, et Legato Sedis Apostolicæ, vel

Patriarcha, Archiepiscopo, et Episcopo, in eorum residentiis; quo casu defertur cuilibet prædicatorum osculandus liber, et Celebrans tunc non osculatur illum, nec dicit : *Per Evangelica dicta*. Cum autem nominatur JESUS, caput versus librum inclinat; et eodem modo versus librum genuflectit, cum in Evangelio est genuflectendum.

3. Dicto Evangelio stans in medio Altaris versus Crucem, elevans et extendens manus, incipit (si dicendum sit) *Credo*; cum dicit : *in unum Deum*, jungit manus, et caput Cruci inclinat : quo erecto, stans ibidem junctis ante pectus manibus, ut prius, prosequitur usque ad finem. Cum dicit : *Jesum Christum*, caput Cruci inclinat. Cum dicit : *Et incarnatus est*, usque ad *Et homo factus est*, inclusive, genuflectit. Cum dicit : *simul adoratur*, caput Cruci inclinat. Cum dicit : *Et vitam venturi sæculi, Amen*, producit sibi manu dextera signum Crucis a fronte ad pectus.

4. In Missa solemnī Subdiaconus circa finem ultimæ Orationis accipit ambabus manibus librum Epistolarum, deferens illum supra pectus, et facta Altari genuflexione, in medio, vadit ad partem Epistolæ contra Altare, et cantat Epistolam, quam etiam Celebrans interim submissa voce legit, assistente sibi Diacono a dextris, et item Graduale, Tractum etc., usque ad *Munda cor meum*. Epistola cantata, Subdiaconus facit iterum genuflexionem Altari in medio, ac redit ad Celebrantem, et genuflectens osculatur ejus manum, et ab eo benedicitur, præterquam in Missis Defunctorum.

5. Postea item Subdiaconus accipit Missale Celebrantis, defert ad cornu Evangelii in Altari, et ibi ministrat Celebranti; qui in medio Altaris submissa voce dicto *Munda cor meum* etc., et deinde lecto Evangelio, quod in fine non osculatur, delato etiam per Diaconum libro Evangeliorum ad Altare, imponit incensum in thuribulum. Postea Diaconus genuflectus ante Altare dicit : *Munda cor meum*, et accipiens librum Evangeliorum de Altari, petit benedictionem a Celebrante similiter genuflectus in superiori gradu Altaris; et

osculata illius manu, præcedentibus Thuriferario et duobus Acolythis cum candelabris accensis de Credentia sumptis, vadit cum Subdiacono a sinistris ad locum Evangelii contra Altare versus populum, ubi Subdiacono librum tenente, medio inter duos Acolythos tenentes candelabra accensa, dicit : *Dominus vobiscum*, junctis manibus. Cum dicit : *Sequentia* etc., signat librum in principio Evangelii, frontem, os, et pectus : postea ter librum incensat, hoc est, in medio, a dextris, et a sinistris, et prosequitur Evangelium junctis manibus. Interim Celebrans post datam Diacono benedictionem retrahens se ad cornu Epistolæ, ibi stat, junctis manibus. Et cum Diaconus dicit : *Sequentia sancti Evangelii*, Sacerdos etiam signat se : et cum nominatur JESUS, caput inclinat versus Altare. Finito Evangelio Sacerdos osculatur librum a Subdiacono sibi delatum, dicens : *Per Evangelica dicta* etc., et a Diacono ter incensatur. Si sit coram Prelato in sua residentia, liber defertur ad Prelatum, ut supra, et ille incensatur, ut in Cæremoniali. Postea stans in medio Altaris versus ad Crucem, incipit, si dicendum sit, *Credo*, stantibus post eum Diacono et Subdiacono : deinde ad Altare accedens, et cum eo prosequentibus, ut dictum est ad *Gloria in excelsis*.

6. Si autem sit prædicandum, Concionator, finito Evangelio, prædicit, et sermone, sive concione expleta, dicitur *Credo*, vel, si non sit dicendum, cantetur Offertorium.

7. Cum vero in Symbolo cantatum fuerit : *Et incarnatus est*, Diaconus accepta bursa de Credentia, ambabus manibus eam defert elevatam cum solitis reverentis ad medium Altaris, in quo explicat Corporale, et revertitur ad Celebrantem. Cum non dicitur *Credo*, Subdiaconus defert bursum simul cum Calice, ut infra dicitur.

8. Si quandoque Celebrans cantet Missam sine Diacono et Subdiacono, Epistolam cantat in loco consueto aliquis Lector superpelliceo indutus, qui in fine non osculatur manum Celebrantis; Evangelium autem cantet ipse Celebrans ad cornu Evangelii, qui et in fine Missæ cantat *Ite Missa*

est vel *Benedicamus Dómino*, aut *Requiescant in pace*, pro temporis diversitate.

VII. DE OFFERTORIO ET ALIIS USQUE AD CANONEM.

1. **D**ícto *Symbolo* vel, si non sit dicendum, post Evangelium Celebrans osculatur Altare in medio, et junctis manibus ante pectus, ibidem a manu sinistra ad dexteram (ut dictum est supra) vertit se ad populum, et extendens ac jungens manus dicit: *Dóminus vobiscum*, et junctis manibus revertitur per eandem viam ad medium Altaris, ubi extendens et jungens manus, caputque Cruci inclinans, dicit *Orémus*; tum junctis ut prius manibus dicit Offertorium: et omnia quæ usque ad finem Missæ in medio Altaris dicenda sunt, dicit ibidem stans versus ad Altare, nisi ubi aliter ordinatur.

2. Dicto Offertorio discooperit Calicem, et ad cornu Epistolæ sistit; et manu dextera amovet parvam pallam desuper Hostiam, accipit Patenam cum Hostia, et ambabus manibus usque ad pectus eam elevatam tenens, oculis ad Deum elevatis, et statim demissis, dicit: *Suscipe sancte Pater* etc.

3. Si fuerint aliæ Hostiæ non super Patenam, sed super Corporale, vel in alio Calice, seu vase pro Communione populi consecrandæ, Calicem illum seu vas dextera discooperit, et intentionem suam etiam ad illas offerendas, et consecrandas dirigens, dicit ut supra: *Suscipe* etc. ut in Ordine Missæ. Quo dicto, Patenam utraque manu tenens, cum ea facit signum Crucis super Corporale, et deponit Hostiam circa medium anterioris partis Corporalis ante se, et Patenam ad manum dexteram aliquantulum subus Corporale; quam, exterso Calice, ut dicitur, cooperit purificatorio. Si autem adsit vas seu Calix cum aliis Hostiis, ipsum cooperit alia Patena, vel palla.

4. Deinde in cornu Epistolæ accipit Calicem, purificatorio extergit, et sinistra tenens illius nodum, accipit ampullam vini de manu ministri (qui osculatur ipsam ampullam, non autem manum Celebrantis) et ponit vinum in Calicem.

Deinde eodem modo tenens Calicem producit signum Crucis super ampullam aquæ, et dicit: *Deus qui humana substantia*, et infundens parum aquæ in Calicem prosequitur: *Da nobis per hujus aquæ et vini mysterium* etc. Si vero celebrat pro Defunctis, non facit signum Crucis super aquam, sed imponit absque benedictione, dicens Orationem, ut supra.

5. Imposita aqua in Calice, et finita Oratione prædicta, accipit manu dextera Calicem discooperit; et stans ante medium Altaris, ipsum ambabus manibus elevatum tenens, videlicet cum sinistra pedem, cum dextera autem nodum infra cuppam, intentis ad Deum oculis offert, dicens: *Offerimus tibi Dómine* etc. qua Oratione dicta, facit signum Crucis cum Calice super Corporale, et ipsum in medio post Hostiam collocat, et palla cooperit. Deinde junctis manibus super Altare positis, aliquantulum inclinatus dicit secreto: *In spiritu humilitatis* etc. Postea erectus, elevans oculos, manusque expandens, et statim jungens ante pectus (quod semper facit quando aliquid est benedicturus) dicit: *Veni sanctificator* etc., cum dicit: *et benedic*, signat manu dextera, communiter super Hostiam et Calicem, sinistra posita super Altare.

6. Tum junctis ante pectus manibus, accedit ad cornu Epistolæ, ubi stans, ministro aquam fundente, lavat manus, id est, extremitates digitorum pollicis et indicis, dicens Psalmum *Lavabo inter innocentes*, cum *Gloria Patri* etc., qui versus *Gloria Patri* prætermittitur in Missis Defunctorum, et in Missis de Tempore a Dominica de Passione usque ad Sabbatum Sanctum exclusive.

7. Celebrans lotis manibus eas tergit, et illis ante pectus junctis revertitur ad medium Altaris, ubi stans, oculosque ad Deum elevans, et statim demittens, manibus junctis super Altare, aliquantulum inclinatus dicit secreto Orationem: *Suscipe sancta Trinitas* etc. Quæ dicta, manibus hinc inde extensis, et super Altare positis, osculatur illum in medio: tum junctis manibus ante pectus, demissisque oculis ad terram, et sinistra manu ad dexteram vertit se ad populum, et versus eum ex-

tendens, et jungens manus, dicit voce aliquantulum elata : *Oráte fratres*, et secreto prosequens : *ut meum ac vestrum sacrificium* etc., perficit circulum, revertens junctis manibus ante pectus a manu dextera ad medium Altaris. Et responso a ministro vel a circumstantibus : *Suscipiat Dóminus sacrificium de manibus tuis* etc., (alioquin per se ipsum, dicens : *sacrificium de manibus meis*) ipse Celebrans submissa voce dicit : *Amen*, et manibus ante pectus extensis, ut fit ad Orationem, stans in medio Altaris versus librum, dicit absolute sine *Orémus*, et sine alia interpositione Orationem, vel Orationes secretas. Cum dicit : *Per Dóminum*, jungit manus : cum dicit : *Jesum Christum*, caput inclinat : quod facit in prima Oratione, et in ultima, si plures sint dicende.

8. Pervento autem in conclusione ultimæ Secretæ ad verba illa : *Per ómnia sæcula sæculórum* exclusive, Sacerdos stans in medio Altaris, depositis super eo manibus hinc inde extensis, dicit convenienti et intelligibili voce Præfationem. Cum dicit : *Sorsum corda*, elevat manus hinc inde extensas usque ad pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram. Cum dicit : *Grátias agámus Dómino*, jungit manus : cum dicit : *Deo nostro*, oculos elevat, et statim Crucí caput inclinat. Responso : *Dignum et justum est*, elevatis, et extensis ut prius manibus, prosequitur Præfationem propriam, vel communem, ut tempus requirit. Cum dicit : *Sanctus*, junctis ante pectus manibus, et inclinatus, voce mediocri prosequitur, ministro interim parvam campanulam pulsante. Cum dicit : *Benedictus qui venit in nómine Dómini* etc., erigit se, et signum Crucis sibi ducit a fronte ad pectus.

9. In Missa solemní dicto *Orémus*, Diaconus et Subdiaconus accedunt ad Altare in cornu Epistolæ, Diaconus amovet Calicem, si est in Altari, vel, si est in Credentia, ut magis decet, accipit eum de manu Subdiaconi; qui illum cum Patena et Hostia, coopertum palla et velo a collo sibi pendente, manu sinistra tenens, et alteram manum superponens velo, ne aliquid decidat, de Credentia detulit, comitatus ab Acolyto ampullas vini

et aquæ portante : ipse Diaconus Calicem detegit, et dat Patenam cum Hostia Celebranti osculando ejus manum : Subdiaconus extergit Calicem purificatorio, Diaconus accepta ampulla vini de manu Subdiaconi, imponit vinum in Calice; Subdiaconus interim ampullam aquæ ostendens Celebranti, dicit : *Benedicite Pater reverénde*, qui factó versus eam signo Crucis, dicit Orationem : *Deus qui humana* etc. Interim Subdiaconus infundit paululum aquæ in Calicem; Diaconus illum Celebranti dat, et pedem Calicis tangens, seu brachium dexterum Celebrantis sustentans, cum eo dicit *Offertimus tibi Dómine* etc. quem postea positum in Altari ut supra, palla cooperit. Subdiacono deinde stanti in cornu Epistolæ ponit in dextera manu Patenam, quam cooperit extremitate veli ab ejus humero pendentis : qui vadit post Celebrantem ante medium Altaris, et facta genuflexione ibi stat, sustinens eam elevatam usque ad finem Orationis Dominicæ, ut dicitur. In Missis autem Defunctorum, et in Feria sexta Parasceve, Patena non tenetur a Subdiacono.

10. Dicto *Veni sanctificátor*, ut supra, Celebrans, ministrante Diacono naviculam, et dicente : *Benedicite Pater reverénde*, ponit incensum in thuribulum, dicens : *Per intercessionem* etc., ut in Ordine Missæ. Deinde accepto thuribulo per manum Diaconi, nullam tunc faciens Crucí reverentiam, incensat oblata, ter ducens thuribulum super Calicem et Hostiam simul in modo Crucis, et ter circum Calicem et Hostiam, scilicet bis a dextera ad sinistram, et semel a sinistra ad dexteram, (Diacono interim pedem Calicis tenente manu dextera) dispensans verba in qualibet incensatione hoc modo. In prima incensatione : *Incesum istud*, in secunda : *a te benedictum*, in tertia : *ascéndat ad te Dómine*, in quarta : *et descéndat super nos*, in quinta, et sexta : *misericórdia tua*. Deinde facta reverentia, incensat Crucem et Altare, ut dictum est supra, assistente eodem Diacono, interim dicens : *Dirigátur Dómine oratio mea* etc., et cum incensatur Crux, Diaconus amovet Calicem ad partem Epistolæ, et incensata Cruce reponit in loco suo. Cum reddit thuribu-

lum Diacono, dicit: *Accendat in nobis etc.*, et incensatur ab eo. Deinde Diaconus incensat Chorum, et postremo Subdiaconum tenentem Patenam: et ipse Diaconus incensatur a Thuriferario, et Thuriferarius postea incensat Acolythos, et populum. Celebrans, postquam incensatus fuerit, lavat manus, ministrantibus Acolythis ampullam aquæ cum pellicula et manutergio.

11. Cum dicitur Præfatio, Diaconus et Subdiaconus stant retro post Celebrantem: et paulo antequam dicatur *Sanctus*, accedunt ad Altare, ubi cum Celebrante hinc inde dicunt *Sanctus*, et quæ sequuntur usque ad Canonem. Deinde Diaconus accedit ad sinistram Celebrantis, ei assistens, dum dicitur Canon, nisi alius Sacerdos assistat, quia tunc ipse staret ad dexteram aliquantum post Celebrantem. Subdiaconus vero tunc stat post Celebrantem.

VIII. DE CANONE MISSÆ USQUE AD CONSECRATIONEM.

1. **T**ermina Præfatione, ut supra, Sacerdos stans ante medium Altaris versus ad illud, aliquantum elevat manus, oculisque elevatis ad Deum, et sine mora devote demissis, ac manibus junctis, et super Altare positis, profunde inclinat usque ad sinistram, secreto dicens: *Tu igitur etc.* ut in ordine Missæ. Cum dicit: *uti accepta habéas, et benedicas etc.*, prius osculatur Altare in medio, deinde erigit se, et stat junctis manibus ante pectus. Cum dicit: *hec + dona, hæc + mînera, hæc sancta + sacrificia*, dextera manu signat ter communiter super Hostiam, et Calicem. Deinde extensis manibus ante pectus, prosequitur: *in primis quæ tibi offerimus etc.*

2. Ubi dicit: *una cum famulo tuo Papa nostro N.*, exprimit nomen Papæ: Sede autem vacante verba prædicta omittuntur. Ubi dicitur: *et Antistite nostro N.*, specificatur nomen Patriarchæ, Archiepiscopi, vel Episcopi ordinarii in propria diocesi, et non alterius Superioris, etiam si Celebrans sit omnino exemptus, vel sub alterius Episcopi jurisdictione. Si vero Episcopus ordinarius illius loci, in quo Missa celebratur, sit vita fun-

ctus, prædicta verba omittuntur: quæ etiam omittuntur ab iis qui Romæ celebrant. Si Celebrans est Episcopus, Archiepiscopus, vel Patriarcha, ommissis prædictis verbis, eorum loco dicit: *et me indigno servo tuo*. Summus autem Pontifex cum celebrat, ommissis verbis: *una cum famulo tuo Papa nostro N. et Antistite nostro N.* dicit: *una cum me indigno famulo tuo, quem gregi tuo præesse voluisti*. Et continuant omnes ut sequitur: *et omnibus orthodoxis, etc.*

3. Cum dicit: *Memêto Dômine*, elevans et jungens manus usque ad faciem, vel pectus, sic junctis manibus stat paulisper in quiete, demisso aliquantulum capite, faciens commemorationem vivorum Christi fidelium ad suam voluntatem, quorum nomina, si vult, secreto commemoret: non tamen necesse est ea exprimere, sed mente tantum eorum memoriam habeat. Potest etiam Celebrans, si pro pluribus orare intendit, ne circumstantibus sit morosus, ante Missam in animo proponere sibi omnes illos tam vivos, quam defunctos, pro quibus in ipsa Missa orare intendit, et hoc loco generaliter unico contextu ipsorum vivorum commemorationem agere, pro quibus ante Missam orare proposuit in Missa.

4. Commemoratione vivorum facta, demissis, et extensis, ut prius, manibus, continuat: *Et omnium circumstantium, etc.* Similiter stans prosequitur: *Communicantes*. Cum dicit: *Jesu Christi*, caput Cruci inclinat: in conclusionem, quando dicit: *Per eandem*, jungit manus. Cum dicit: *Hanc igitur oblationem*, expandit manus simul super oblata, ita ut palmæ sint apertæ versus ac supra Calicem et Hostiam, quas sic tenet usque ad illa verba: *Per Christum Dôminum nostrum*. Tunc enim jungit manus, et sic prosequitur: *Quam oblationem tu Deus in omnibus quesumus; et cum dicit: bene + dilectam, adscri + ptam, ra + tam*, communiter signat ter super Hostiam et Calicem simul: deinde cum dicit: *ut nobis Corpus*, separatim signat semel super Hostiam tantum: et cum dicit: *et Sanguis*, semel super Calicem tantum: deinde elevans, et jungens manus ante pectus, prosequitur: *pat dilectissimi Filii*